

Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru

I – II

**Hana Hlôšková
Anna Zelenková
(Editorky)**

**Pripravené pri príležitosti 14. medzinárodného zjazdu slavistov v Ochride
a venované PhDr. Viere Gašparíkovej, DrSc., k jej životnému jubileu**

Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FF UK
Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
Česká asociace slavistů
Ústav etnológie SAV
Slavistická spoločnosť Franka Wollmana v Brne

**Bratislava – Brno
2008**

Publikácia vyšla s podporou grantových projektov VEGA 1/0220/08 “Dejiny etnológie na Slovensku - staršie obdobie”, VEGA 1/3748/06 “Zmeny sociálnej komunikácie v súčasnosti. Etnologické aspekty”, VEGA „Ľudová prozaická tradícia na východnom Slovensku v období konštituovania profesionálnych vedeckých disciplín – národopisu, jazykovedy, historiografie a literárnej vedy“.

Posudzovatelia: prof. PhDr. Viera Žemberová, CSc.
prof. PhDr. Milan Leščák, CSc.

Editorky: Hana Hlôšková
Anna Zelenková

© Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FF UK
© Hana Hlôšková, Anna Zelenková
Dagmar Blümllová, Jana Brcková, Ivan Dorovský,
Viera Gašparíková, Dagmar Klímová, Helena Mikulová,
Ivo Pospíšil, Marija Stanonik, Slavomír Wollman, Miloš Zelenka,
Katarína Žeňuchová

Sadzba, výroba tlačových podkladov: Juraj Molčányi
juraj.molcanyi@savba.sk

Tlač: Kasico, s.r.o.
Náklad: 250 ks

ISBN 978–80–969992–0–0

Obsah

I.

Úvod	7
------------	---

Jiří Polívka

Zadržované slovo starého slavisty	11
---	----

* * *

Slavomír Wollman

Jiří Polívka očami žiaka jeho žiakov	17
--	----

Dagmar Klímová

Jiří Polívka očima mé generace	21
--------------------------------------	----

Ivo Pospíšil

Jiří Polívka, revoluční Rusko a ti druzí: spor kolem ex oriente lux (In margine jednoho Polívkova článku)	27
---	----

Dagmar Blümlová

Cesty dvou džentlmenů vědy k jednomu cíli. Jiří Polívka a Václav Tille	43
---	----

Miloš Zelenka

K charakteristice a vývoji Polívkovy komparativní metody	55
--	----

Marija Stanonik

Jiří Polívka kot buden spremljevalec slovenske slovstvene folkloristike	67
--	----

Ivan Dorovský

Jiří Polívka a makedonská lidová slovesnost	103
---	-----

Katarína Žeňuchová

Cambelove zbierky ľudovej prózy v katalogizačných prácach Jiřího Polívku	117
---	-----

Hana Hlášková

Folkloristické dielo Jiřího Polívku vo svetle korešpondencie 127

Helena Mikulová

Jiří Polívka. Fond v Literárním archivu
Památníku národního písemnictví v Praze 135

Jana Brcková

Braunschweig – Bruncvík – Брунцвикъ.
Polívkův příspěvek k bádání o pověsti putující Evropou 153

Anna Zelenková

Ku koreňom slovanskej filológie
(Korešpondencia J. Polívku s M. Murkom) 157

Anna Zelenková

Jiří Polívka v dokumentoch Archívu Univerzity Karlovej
(Príspevok k dejinám pražskej slavistiky na prelome 19. a 20. stor.) 185

* * *

Jiří Polívka

O srovnávacím studiu tradic lidových 205

Frank Wollman

Jiří Polívka. 6. 3. 1858 – 21. 3. 1933 213

Prokop Miroslav Haškovec

Vzpomínka 225

Resumé 227

Fotografická príloha 235

Adresár autorov 247

II.

Viera Gašparíková

Bibliografia Jiřího Polívku (1858–1933)

Contents

I.

Introduction	7
--------------------	---

Jiří Polívka

The Concealed Word of an Old Slavist	11
--	----

* * *

Slavomír Wollman

Jiří Polívka through the Eyes of a Disciple of His Disciples	17
--	----

Dagmar Klímová

Jiří Polívka seen through the Eyes of my Generation	21
---	----

Ivo Pospíšil

Jiří Polívka, Revolutionary Russia and the Others: Dispute Over Ex Oriente Lux (Marginal Remarks on One of Jiří Polívka's Articles)	27
---	----

Dagmar Blümlová

Two Gentlemen of Science on Their Voyages to the Same Destination: Jiří Polívka and Václav Tille	43
---	----

Miloš Zelenka

The Characteristics and Development of Polívka's Comparative Method	55
--	----

Marija Stanonik

Jiří Polívka as an assiduous Researcher in the Field of Slovene Literary Folkloristics	67
---	----

Ivan Dorovský

Jiří Polívka and the Macedonian Popular Literary Tradition	103
--	-----

Katarína Žeňuchová

Cambel's Collections of Folk Prose in Jiří Polívka's Catalogues	117
---	-----

Hana Hlôšková

Jiří Polívka's folkloristic work in the Light of Correspondence 127

Helena Mikulová

The Fund Jiří Polívka in Literary Archives
of Museum of New Czech Literature in Prague 135

Jana Brcková

Braunschweig – Bruncvík – Брунцвикъ
Polívka's Contribution to the Research
of the Tale Wandering around Europe 153

Anna Zelenková

The Origins of Slavonic Philology
(Correspondence between J. Polívka and M. Murko) 157

Anna Zelenková

Jiří Polívka in the Documents of the Charles University Archives
(A Contribution to the History of Prague Slavonic Studies
at the Turn of the 20th Century) 185

* * *

Jiří Polívka

On the Comparative Study of Folk Traditions 205

Frank Wollman

Jiří Polívka. 6. 3. 1858 – 21. 3. 1933 213

Prokop Miroslav Haškovec

A Recollection 225

Summaries 227

Photographic Supplement 235

Authors' Directory 247

II.

Viera Gašparíková

Bibliography of Jiří Polívka (1858–1933)

“Profesor Polívka” – slovo na úvod

Predkladaná publikácia *Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru* je výrazom skutočnej a metodologicky nosnej úcty a obdivu k mnohostrannému dielu českého filológa, ktorý ako Gebauerov žiak stál pri zrode česko-slovenskej literárnej komparatistiky. Nejde tu iba o príležitostné pripomenutie dvojnásobného jubilea určeného vonkajšími výročiami: 150 rokov od narodenia a 75 rokov od úmrtia, ale o kritické zhodnotenie Polívkovho vedeckého prínosu viacerým disciplinám, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnil alebo spoluzakladal. S odstupom času by sa Polívkovo dielo mohlo zdať ako antikvárny monolit, ktorého veľkosť rešpektujeme ako historický dokument slávnej éry česko-slovenskej slavistiky, ale v súčasnosti neinšpiratívne a uzatvorené hanlivou nálepkou pozitivizmu. “*Profesor Polívka*”, ako ho s úctou nazýval v súkromnej korešpondencii jeho žiak, podnetne zasiahol do folkloristiky, lingvistiky, literárnej histórie, a najmä do vývoja česko-slovenského štúdia o porovnávacej literárnej vede.

Ak dnes stojí slovanská filológia na metodologickom rázcestí, kladie si otázky zmyslu a existencie a hľadá si svoje miesto v susedstve a prepojení s disciplínami sociálno-politickými a kultúrno-historickými, tak to bol práve Polívka, ktorý tematicky obohacoval tradičné Jagiácevo chápanie slovanskej filológie a spájal ich s aspektmi kultúrno-geografickými, t. j. vytýčil zásady metodického postupu vyúsťujúceho do komplexného poznania areálu a prekračujúceho úzke etnicko-jazykové hľadiská. Predovšetkým vo svojich štúdiách o ľudovej próze sa približuje k tomu, čo by sme dnes mohli nazvať modernou areálovou slavistikou. Vo svojej programovej štúdií *Zadržované slovo starého slavisty* (1919) Polívka žiadal modernizáciu univerzitnej slavistiky, ktorá by sa mala od svojho staroslovenskeho základu viac priblížiť k problémom súčasnosti a potrebám doby, najmä k praktickému poznávaniu súčasného stavu slovanských jazykov a literatúr. Ako to dokladajú písomné spomienky jeho súčasníkov, Polívka sa stal priam metaforickým stelesnením mravnej veľkosti, nesmierneho úsilia a pracovitosti, vedeckej poctivosti a filologickej akribie. Vo svojich textoch sa vyhýbal publicistickej popularizácii, jeho štýl sa vyznačoval vecnosťou a počas celej svojej vedeckej dráhy zostal otvoreným a metodologicky sa vyvíjajúcim bádateľom, ako to dokazujú jeho neskoršie kontakty s formalizmom a českým štrukturalizmom, na ktoré reagoval vo viacerých textoch.

Aj ako folklorista sa J. Polívka venoval jednotlivým látkam ľudovej prózy v širšom teritoriálnom a historickom rámci, uplatňujúc komparatívny prístup. Dôkladná znalosť materiálu a vysoká odborná erudícia vyústili do komentárov k regionálnym zbierkam českého prozaického folklóru, tiež však juhomacedónskej slovesnosti. Veľký medzinárodný ohlas odbornej verejnosti má jeho podiel v spolupráci s Johannesom Boltem na významnej práci *Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm*.

Prínos J. Polívku pre dejiny folkloristiky na Slovensku predstavuje predovšetkým *Súpis slovenských rozprávok I.–V.* Toto dielo základného významu je nevyhnutnou príručkou práce každého bádateľa v oblasti ľudovej prózy. Do systému uviedlo všetky dovtedajšie záznamy – rukopisné i tlačené – všetkých žánrov slovenskej ľudovej prózy. Ako katalóg istého typu sa zaradilo medzi práce podobného charakteru vo vtedajšej Európe a dodnes je východiskom pri komparatívnom štúdiu.

I keď sa vyzdvihuje predovšetkým jeho analytické štúdium jednotlivých rozprávačských látok, možno konštatovať, že pozitivistický prístup sa v jeho práci odzrkadľuje aj v metodických požiadavkách na terénny výskum – zdôrazňoval potrebu zistiť čo najviac údajov o nositeľovi, prostredí, rozprávačských príležitostiach, v čom je možné vidieť zárodok ekologického prístupu k štúdiu ľudovej prózy.

Publikácia je spoločným dielom slovenských a českých slavistov, ku ktorým sa pripojila známa slovinská folkloristka Marija Stanonik. Svojou formou i tematickým zameraním nadväzuje na predchádzajúci zborník *Slavista Frank Wollman v kontexte literatúry a folklóru* (Bratislava – Brno 2006), na ktorého vydaní sa podieľali inštitúcie a vedecké združenia ako v prípade tejto práce o J. Polívkovi (Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FF Univerzity Komenského, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Česká asociácia slavistov, Slavistická spoločnosť Franka Wollmana v Brne, Ústav etnológie SAV). Kniha pozostáva z dvoch dielov. Prvý diel obsahuje úvod a 13 kapitol – príspevkov (doplnených dobovými textami J. Polívku a jeho žiakov, ktoré znovu publikujeme) uvádza Polívkova stať *Zadržované slovo starého slavisty* (Cesta 1, 1919, s. 216–217), po dlhých rokoch prekvapujúco aktuálna aj dnes, ktorá sa zaoberá vymedzením slovanskej filológie a možnosťami jej praktického využitia. Po spomienke S. Wollmana (Praha) a D. Klímovej, ktorá približuje vplyvy a kontext Polívkovho folkloristického diela v súdobej slovesnej folkloristike v Čechách nasleduje štúdia I. Pospíšila (Brno) komentujúca vedcov vzťah k politike a kultúre porevolučného Ruska na základe jeho spisu *Ex oriente lux*. D. Blümlová (České Budejovice) porovnáva Polívkovo bádanie o ľudovej próze s folkloristickým dielom jeho vrstovníka V. Tilleho. M. Zelenka (České Budejovice – Praha) sa zaoberá metodologickým vývojom a charakteristikou bádateľovej komparatívnej metódy, najmä jeho vzťahom k ruskému formalizmu a českému štrukturalizmu. M. Stanonik (Ljubljana) monograficky rozoberá a faktograficky dokumentuje Polívkov prínos pre slovinskú folkloristiku a etnológiu. I. Dorovský (Brno) mapuje vedcov záujem o macedónsku ľudovú slovesnosť a pripomína jeho spoluprácu s ruským slavistom I. Lavrovom. K. Žeňuchová (Bratislava) analyzuje Polívkovu iniciatívnu úlohu v systemizácii slovesného folklóru, kde bádateľ vychádzal o. i. z Cambelovho zberu ľudovej prózy. H. Hlášková (Bratislava) približuje na základe korešpondencie niektoré súvislosti práce J. Polívku vo vzťahu k Slovensku. Stať H. Mikulovej (Praha) upozorňuje na Polívkovu pramennú pozostalosť uloženú v LA Památníku národného písennictví v Prahe. J. Brcková (České Budejovice) interpretuje Polívkovu štúdiu o Bruncvíkovi a porovnáva ruské opisy s českými a nemeckými variantmi. A. Zelenková (Praha) sprístupňuje vo dvojici príspevkov Polívkovu korešpondenciu

s M. Murkom a zachytáva jeho písomnú pozostalosť v Archíve Univerzity Karlovej v Prahe a podrobne dokumentuje komplikované získanie mimoriadnej profesúry ako príklad názorovo diferencovaného dobového vedeckého diskurzu.

Publikáciu okrem úvodnej Polívkovej state dopĺňa aj znovu publikovanie V. časti reprezentatívnej Polívkovej štúdie *O srovnávacím studiu tradic lidových* (in: Národopisný sborník československý 2, 1898, s. 41–49) spolu s dobovými príspevkami jeho kolegov a žiakov – nekrológ Franka Wollmana *Jiří Polívka. 6. 3. 1858 – 21. 3. 1933* (Slavia 12, 1933–1934, s. 586–593) a *Vzpomínka* od Prokopa Miroslava Haškovca (in: Sborník prací věnovaných Prof. Dr. J. Polívkovi k šedesátým narozeninám. Usp. J. Horák. Praha 1918, s. 235–236). Dobové príspevky sme prispôsobili súčasnej českej jazykovej norme a edičným úpravám publikácie.

II. diel práce *Slavista Jiří Polívka v kontexte literatury a folklóru* editorky venujú poprednej slovenskej folkloristke Viere Gašparíkovej k jej významnému životnému jubileu, ktorá polívkovskú štafetu niesla na poli slavistickej folkloristiky so ťou dlhé roky. Obsahuje kompletnú bibliografiu J. Polívku, ktorú pripravila V. Gašparíková. Bibliografia vyšla pôvodne ako Bibliografická príloha Národopisnej revue č. 20 (Strážnice, Národní ústav lidové kultury 2006. 62 s.).

Práca *Slavista Jiří Polívka v kontexte literatury a folklóru* je koncipovaná ako spoločný príspevok slovenských a českých slavistov 14. medzinárodnému zjazdu slavistov v septembri 2008 v macedónskom Ochride. Bol to práve J. Polívka, ktorý sa spolu s M. Murkom najviac zaslúžil o organizačné a obsahové usporiadanie prvého zjazdu slovanských filológov v Prahe v roku 1929. Nie náhodou F. Wollman hovoril o svojom učiteľovi s veľkou úctou ako o *“Panu profesorovi”* a B. Havránek o *“opravdovém šlechtici ducha”*. 5. 11. 1920 v liste J. Polívkovi F. Wollman tomuto svojmu staršiemu kolegovi, mentorovi a priateľskému radcovi napísal: *“Profesor Polívka – to nebyl u mne jen program, to jsou dnes pro mne léta strávená v mravenčí práci a pili.”*

Hana Hlůšková – Anna Zelenková